

به نام خداوند جان و خرد

در آمدی بر تفکر نقادانه

مفاهیم و ابزارهای آن

آذر ماه ۱۳۹۶

پژوهش
مهارت‌های

دکترای فلسفه علم از دانشگاه تربیت مدرس تهران
مدرس مهارت‌های اندیشیدن

تپزفکری

www.SmartThinking.ir

Introduction to

Critical Thinking

Concepts and Tools

2016

Hamed Safaeipour

Philosophy of Science (Ph.D.)

Instructor of Thinking Skills

www.SmartThinking.ir

فهرست مطالب

جلسه اول:

- آشنایی با مفاهیم پایه در تفکر نقادانه
  - تامل
  - عادت ذهنی
  - هنجار معرفتی
  - پیامدهای تفکر نقادانه
  - رشادت فکری
  - آماده خوری
  - بی صدایی
- دو رویه مخالف تفکر نقادانه
- پیامدهای تربیتی، اجتماعی و فرهنگی تفکر نقادانه

جلسه دوم:

- ابزارهای و مفاهیم کلیدی در ارتقاء مهارت تفکر نقادانه
  - مولفه‌های اندیشیدن
  - ابزارها یا سنجه‌های اندیشیدن
  - فضیلت‌های اندیشیدن
- پرسشگری نقادانه
- رایج‌ترین مغالطه‌ها در محاوره‌ها

- جلسه سوم:
- روندنمای نقد: چگونه به نقد یک متن پردازیم؟
  ۱. تشخیص استدلال
  ۲. بازسازی استدلال
- – پیش فرض توصیفی و ارزشی
- ۳. ارزیابی استدلال
- اصل حمل به احسن

آغاز

در سال ۱۹۷۶ در شهر لس آنجلس، پزشکان دست به اعتصاب زدند
و یک ماه مطب های خود را بستند! در آن ماه مرگ و میر در لس
آنجلس ۱۸ درصد کاهش یافت!

بیایید این مطلب را با هم سبک سنگین کنیم

- در سال ۱۹۷۶ در شهر لس آنجلس، پزشکان دست به اعتصاب زدند و یک ماه مطب‌های خود را بستند!
  - در آن ماه مرگ و میر در لس آنجلس ۱۸ درصد کاهش یافت!
-

چه نتیجه‌ای مد نظر است؟

۱. پزشکان خود عامل مرگ و میر اند! (نتیجه حداکثری)
۲. بود و نبود پزشکان فرقی نمی‌کند. (نتیجه حداقلی)

آیا فارغ از مقدمات، با نتیجه موافقید؟

اگر چنین باشد، سیر شما از این مقدمات به نتیجه به راحتی صورت می‌گیرد.

- در سال ۱۹۷۶ در شهر لس آنجلس، پزشکان دست به اعتصاب زدند و یک ماه مطب‌های خود را بستند!
- در آن ماه مرگ و میر در لس آنجلس ۱۸ درصد کاهش یافت!

- پزشکان خود عامل مرگ و میر اند! (نتیجه حداکثری)

اما اگر مخالف باشید...

- در سال ۱۹۷۶ در شهر لس آنجلس، پزشکان دست به اعتصاب زدند و یک ماه مطب‌های خود را بستند!
- در آن ماه مرگ و میر در لس آنجلس ۱۸ درصد کاهش یافت!

می‌توانید ده‌ها چند و چون کنید...

چه سازوکارهایی در این عبارت است که فرد را به سمت باور به آن سوق می‌دهد؟

در سال ۱۹۷۶ در شهر لس آنجلس، پزشکان دست به اعتصاب زدند و یک ماه مطب‌های خود را بستند! در آن ماه مرگ و میر در لس آنجلس ۱۸ درصد کاهش یافت.

توسل به دقت

#مغالطه

- بنیادی ترین مفهوم در تحلیل **تفکر نقادانه** مفهوم **تامل** یا **بازاندیشی** است.

Reflection

ما چه مواقعی تامل نداریم!؟

- تشخیص عاداتهای ذهن از عادت های رفتاری دشوار تر است یا آسانتر؟

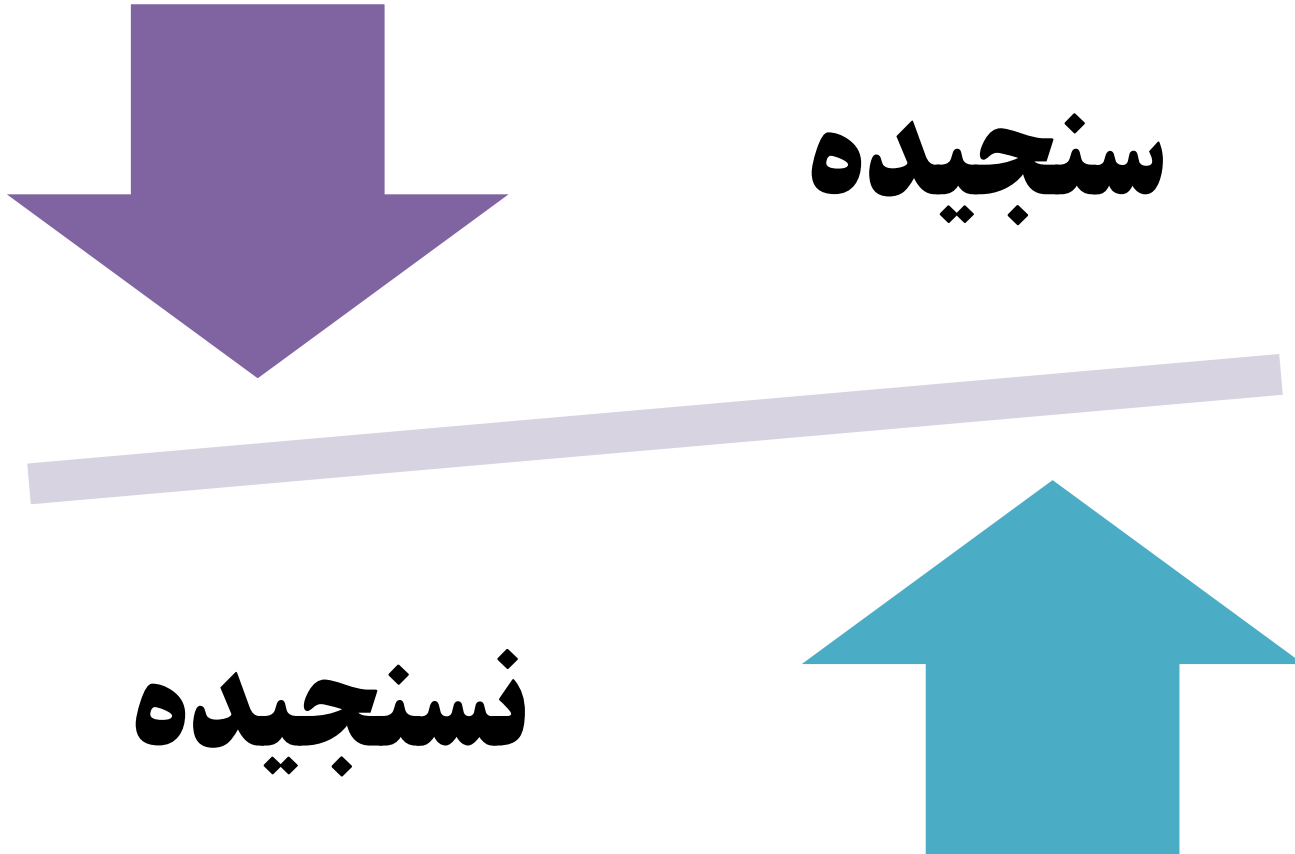
Habits of Mind

این عادت‌ها چگونه و غالباً چه زمانی به وجود آمده‌اند؟

یک دسته‌بندی

کارهای روزانه یک راننده تاکسی:

- ورزش کردن، دوش گرفتن، صبحانه خوردن، چک کردن ماشین،
تصمیم برای مسیرهایی که کار بکند، تصمیم برای اینکه فلان
دربستی را ببرد یا نبرد (مسیر شلوغ، ساعت رفت و آمد)، اینکه
ماشینش را کجا تعمیر کند که بصرفه باشد، چه ساعتی کار کند و
چه ساعتی استراحت، مراجعه به پزشک برای درد پا، تربیت
فرزند، تفریح، انتخاب هدیه برای روز تولد همسر، مواجهه با
همسر بعد از اختلاف شب قبل، و ...

کارهای روزانه یک استاد دانشگاه

- ورزش کردن، دوش گرفتن، صبحانه خوردن، آماده کردن درسگفتار آن روز، تصمیم برای شیوهی تدریس در آن روز، رفتن به سمت دانشگاه (انتخاب وسیله، انتخاب مسیر، سبقت غیرمجاز)، تعامل با دانشجویان، تعامل با دانشگاه، نمره دادن به مقاله‌های دانشجویان، وساطت برای استخدام فرزند یکی از دوستان، مراجعه به پزشک برای درد پا، تربیت فرزند، تفریح، انتخاب هدیه برای روز تولد همسر، مواجهه با همسر بعد از اختلاف شب قبل، و ...

تعریف

Critical Thinking

پاسخی است به پرسش چگونه سنجیده تر فکر کنیم؟

باید برای تعالی اندیشیدن مان کاری کنیم

- همه‌ی ما می‌اندیشیم. اندیشیدن طبیعت ماست. اما بسیاری از «اندیشیدن»های ما، اگر آنها را به حال خود رها کنیم و بر آنها نظارت نکنیم، متعصبانه، تحریف‌شده، بخشی‌نگرانه، ناآگاهانه، یا آلوده به پیش‌داوری می‌شوند. ولی نکته اینجاست که اندیشیدن ما بر کیفیت زندگی و نتیجه‌ی کارهایمان مستقیماً تأثیر می‌گذارد. بی‌کیفیتی اندیشیدن زیان‌های فراوانی به ما می‌رساند و بر کل زندگی مان تأثیر منفی می‌گذارد. بنابراین، ضرورت دارد که برای ارتقای کیفیت اندیشیدنمان و رسیدن به تعالی فکری کاری بکنیم. و تنها راه برای دستیابی به تعالی فکری **کوشش با برنامه و روش مند** است.

- سنجش‌گرانه‌اندیشی (تفکر نقادانه) هنر تحلیل و ارزش‌گذاری اندیشیدن با هدف ارتقادادن آن است. و از این رو، به ما کمک می‌کند تا کیفیت اندیشیدنمان را ارتقا دهیم و از این طریق بر جنبه‌های گوناگون زندگی مان تأثیری مثبت بگذاریم.

دو رویه مخالف سنجشگرانه اندیشی

تعصب

بی مدارایی

جزمیت

خودشیفتگی

عقلانیت

به سوی

استدلال گرایی

به سوی

حالت نقادانه

بازتر

فعال تر

حالت "مخالف صرف"

حالت "منفعلانه"

پیامدهای سنجشگرانہ اندیشی

رشادت آکادمیک

"رشادت" رفتار، خصوصیت افراد موفق در ارایه شخصی‌شان به حساب می‌آید. در بافت تربیتی عبارت "تربیت رشیدانه" به معنای پرورش فردی است که در موقعیت‌های چالشی و رویارویی با مخالفت دیگران، مشوش و سردرگم نشود و در معنای وسیع‌تر، به خود در ایفای نقش شخصی‌اش در مقام متفکر اعتماد داشته باشد.

Do you have Academic Assertiveness?

دانشجوی «آماده خور»

- تنها به تغذیه بی دردسر فکر می کنند، آنها از هر عاملی که نظم و انسجام مطالب تدریس را به هم بریزد و مناقشه ای درباره موضوع مورد مطالعه برانگیزاند، دوری می کنند.
- با این حال، تجربه ها نشان می دهد که ایجاد سطح معقولی از **یادگیری مناقشه ای** مطلوب است.

Do you like Controversial learning?

مطالعه متمرکز
مطالعه ساختاری
منبع اصلی

www.MaxPix.ir

جزوه! سوال امتحانی!
میکرو طبقه بندی!

عالم پروری یا شاگرد پروری؟

در مقام نقد و داوری و گفت و گو نمی نشینند. هیچ کس در لزوم شاگردی و زانو زدن استادان برای دانستن بیشتر و بهتر تردید سخن بر سر چشم انداز و جهت گیری ارتباطی مخاطبان و به تبع آن، روش هایی است که عالم پرور (و نه شاگرد پروری) را تضمین می کند؛ روشی که در آن شاگردان از استادان بیسی می گیرند، نه روشی که در آن شاگردان همواره طفل راه باقی می مانند!

در پس سال ها فعالیت چنین مجامعی اتفاق خنده آوری می افتد. سخنران های محبوب و اثر گذار این مجالس، در تعداد قابل توجهی، پلی زیر آکس و شبیه سازی می شوند. مجموعه های بدلی و شبیه سازی شده، فضای هر دو مخاطره آمیز است. شاگردان از رشد و تجربه استقلال رای و «خودآیینی» باز می مانند و انتظار مردان، هر روز بدتر از دیروز، از مسیر رشد کاستی انتظار می بینند. قربانیان چنین خطای فراگیری، در طول تاریخ، در میان اهل فضل و سخن وری، بسیارند. به راستی چرا هر استادی عالم پروری نمی واز آن سو، هر شاگردی در پی آن نمی رود؟!.....

اگر تبیین گری، روحیه حاکم بر فعالیت های فرهنگی و تربیتی ما نباشد، آسیب شناسی گسترده ای دارد که شاید مهم ترین آن، عوام گرایی و «اوامرگرایی» در امر تربیت جوانان است. در این حال، یا جوانانی پرورش می دهیم که ساده باور، ترد باور و «بی استخوان فکری» اند و یا این دور فشار در ظاهر متفاوت، دوری یک سکه شکن، در دیگر سو، جسور، پُرگو، کم مطالعه و شالوده شکن، سکه ای که در ضراب خانه «تربیت بی تبیین» تولید شده است.

حامد صفائی پور

یکی از شاخص ها و نمودهای تربیت بی تبیین این است که مخاطب ما در پس سال ها شاگردی و حضور در مجالس درس و خطابه، رشد چشم گیری در قدرت عمل ریشه دار و شجاعانه در او دیده نمی شود. آیا در این حال می توان نتیجه گرفت که بانیان تربیت دینی، رسالت اصلی خود را به انجام نرسانده اند؟ شکر نعمت برخورداری از اندیشه و نیروی فکری جوانان مان این است که به آنان در جهت عاقلانه زیستن، نه مقلدانه زیستن کمک کنیم.

شوربخانه امروزه کار عده ای فقط سخنرانی است و کار عده ای فقط شنوندگی. آنها برای گفتن می آیند و اینها برای شنیدن و جالب اینجاست که گاهی این رویه تاده ها سال ادامه می یابد و شنوندگان هرگز سخنران نمی شوند! و آموزش لاشخورهایی ترسور و دلیری و تحول خواهی و «برهم ر

بمیرد. به نظر من، هیچ نوایی غریب تر از لاشخوری که روزی در او، استعداد گردن فرازی

عقاب یا لاشخور پروری

لاشخور فقط در پی نانی برای شکم سیری - بخوانید: م است. جزوه خوانی و در زمینه استفاده از حل المسائل و امتحان از روش های پرکا مخالفت صریح با روش ساختارمند»، مطال

نقادانه قرار دارد. شناسان فرهنگ

در کدام یک از به لاشخورها

اجتماع و عقاب ه

عقاب به

ا

برای کسی که نه عقاب و نه لاشخور را می شناسد، توصیف این دو، به پرنده ای با بال های بزرگ، چنگال های تیز و منقاری برنده گمراه کننده است؛ چرا که با اکتفا به این توصیف نمی توان فرق میان این دو پرنده را تمیز داد. در

این حال، ممکن است سفارش عقاب به تحویل لاشخور بینجامد (!). به راستی، چه چیز در عقاب است که در لاشخور نیست؟ چرا لاشخور با همان بال های قدرتمند، پنجه های تیز و منقار برنده، لاشه خوری می کند و جناب والا مقام عقاب، حمله وری و جنگ آوری؟ عقاب فردی است که می تواند با رشادت فکری، جان دار، دقیق و سنجشگرانه در جهت شناخت، تحلیل، نقد و ارائه راه حل مسائل علمی و عملی خود بکوشد و با حرکتی شجاعانه، موانع شکار حقایق را کنار بزند.

روش عقاب تحقیقی است و برای «رسیدن به حق» هیچ مانعی را، بیش از اراده و تمایل شدید خود به دانستن، جدی نمی گیرد. عقاب قدرت «خودآموزی» دارد و تاریخ زندگی اش تاریخ سعی و خطاها و خودشکوفایی هایی است که در عرصه خواستن، اندیشیدن و به دست آوردن رقم زده است.

عقاب هنر پیش روی دارد. در مقابل، لاشه خور کسی است که خود جرات

حامد صفائی پور

خوش درخشیدن در اندیشیدن

- مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌ها و رفتارهای عاطفی و فکری که یادگیرنده را در مدیریت چالش‌های شخصی‌اش در یادگیری و نقادانه اندیشی توانا می‌سازد.

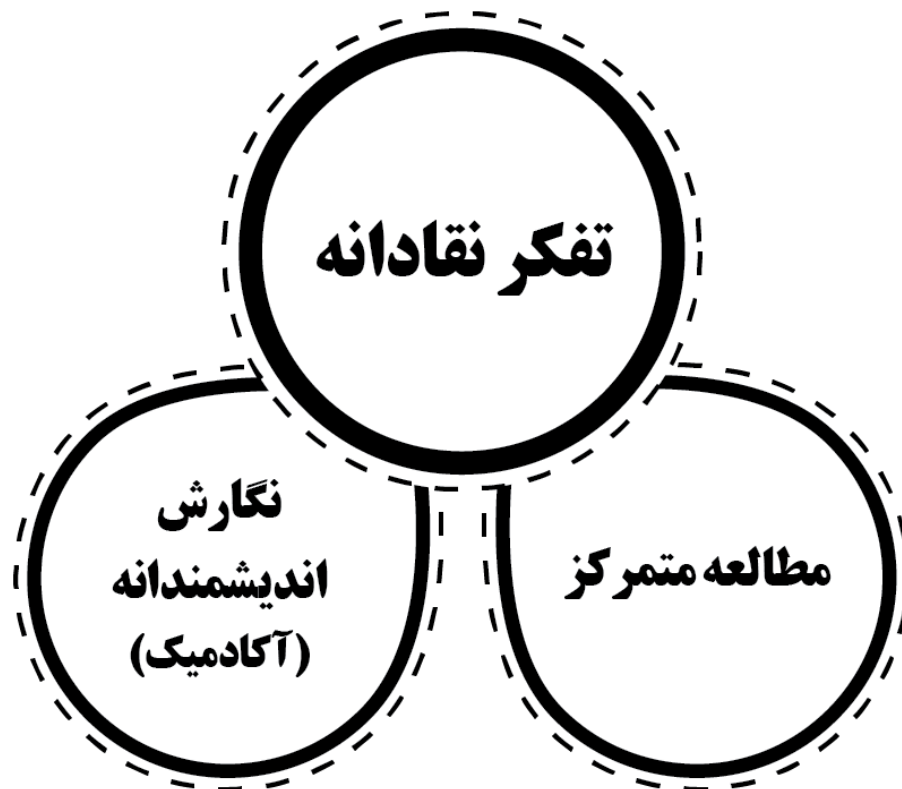
Being appropriate as a Thinker!

دانشجوی با «صدا»

- نویسنده‌ی "با صدا" خویش را در درون متن اظهار می‌کند. او خود را به عنوان فردی با تجربه‌های زندگی شخصی که می‌تواند در بردارنده‌ی خاستگاه‌ها و حالات شخصیت او باشد بیان می‌کند. توانایی بیان اینکه با اقتدار بی‌دلیل دیگران در موضوعی مشکل دارد، در فرد "با صدا"، مشهود است.

Have any "Voice" in your Thinking?

دو خواهر خوانده تفکر نقادانه

اهمیت پرداختن به سنجشگرانہ اندیشی برای ما ایرانی‌ها

- سنجشگرانہ اندیشی جایگاهی در نظام آموزشی ما ندارد
- خودمان باید این کاستی را برطرف کنیم

نقشه ذهنی «آشنایی با تفکر نقادانه»

هیچ کتاب یا استادی نمی‌تواند
سنجشگرانه اندیشی را به ما تزریق کند
سنجشگرانه اندیشی را باید تمرین کرد.

بہاؤورتا

